
Konferencja poświęcona teorii procesu historycznego w literaturze i sztuce.

Biuletyn Polonistyczny 8/24, 41-44

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

27. Odrodzenie, Warszawa 1906. Oprac. Alina Radkowska.
28. Nowy Przegląd Literatury i Sztuki, Warszawa 1920- - 1921.
Oprac. Elżbieta Sawicka.
29. Widnokrąg, Warszawa 1913-1915. Oprac. Alina Radkowska.
30. Ugory, Warszawa 1935.
31. Wiadomości Literackie, Warszawa 1934-1939. Oprac. Adam Czachowski.
32. Trybuna oraz kontynuacje: Młot, Wolna Trybuna, Nasza Sprawa, Wolny Głos, Praca, Nasze Drogi, Warszawa 1910-1911.
Oprac. Alina Radkowska.
33. Tryby, Lwów 1931. Oprac. Jadwiga Czachowska.
34. Skamander, Warszawa 1920-1928; 1935-1939. Oprac. Janusz Stradecki.
35. Prawda, Warszawa 1881-1915. Oprac. Zespół pod kier. Jadwigi Czachowskiej.
36. Rzesza, Wilno 1907. Oprac. Jerzy Kądziała.

9. KONFERENCJA POŚWIĘCONA TEORII PROCESU HISTORYCZNEGO W LITERATURZE I SZTUCE

Na odbytej w dniach 24-26 maja 1965 r. w Warszawie konferencji poświęconej teorii procesu historycznego w literaturze i sztuce wygłoszono następujące referaty:

- Prof. dr Kazimierz Wyka: Otwarcie obrad
- Janusz Sławiński: Synchronia i diachronia w procesie historycznoliterackim
- Michał Głowiński: Gatunek literacki i problemy poetyki historycznej
- Aleksandra Okopień-Sławińska: Rola konwencji w procesie historycznoliterackim
- Maria Janion: Światopogląd polskiego romantyzmu
- Henryk Markiewicz: Dialektyka pozytywizmu polskiego
- Piotr Skubiszewski: Rola źródeł w historii sztuki
- Aleksander Jackiewicz: Proces literacki a film
- Michał Bristiger: Zagadnienie genezy form muzycznych (na przykładzie form wariacyjnych Renesansu).

Krzysztof Makulski: O tzw. procesie historycznym w etnologii

Roman Zimand: Problem tradycji

Planowane pierwotnie referaty Mieczysława Porębskiego i Krzysztofa Pomiana nie zostały wygłoszone. Materiały Konferencji (referaty oraz ciekawsze wypowiedzi dyskusyjne) zostaną w roku 1966 opublikowane w specjalnej książce, w związku z tym sprawozdanie niniejsze może zredukować do minimum bezpośrednią relację o nich i poświęcić więcej uwagi refleksjom, które omawiana Konferencja nasuwa. Refleksja pierwsza, to jej dość niezwykły charakter. Niezwykły nie tylko dlatego, że znajdowała się poza harmonogramem rocznic i jubileuszów (takie sesje już się zdarzały), niezwykła przez to, że łączyła wystąpienia badaczy działających na terenie różnych dyscyplin szczegółowych. Wyraziło się to już w jej stronie organizacyjnej. Współorganizatorami imprezy były dwa instytuty Polskiej Akademii Nauk: Instytut Badań Literackich oraz Instytut Sztuki. Zespół referentów nie ograniczał się jednak do pracowników obydwu Instytutów: z pracami swoimi wystąpili bowiem nie tylko historycy literatury i historycy sztuki, nie tylko muzykolog i badacz filmu, ale także etnolog. Owo dyscyplinarne zróżnicowanie rzucało się w oczy nie tylko wśród referentów, występowało ono w ogóle wśród uczestników Konferencji. Było wśród nich wielu przedstawicieli różnych dyscyplin humanistycznych. Niektórzy z nich zabierali głos w dyskusji, a więc - by wymienić tylko przedstawicieli dyscyplin, nie reprezentowanych bezpośrednio referatami - historycy filozofii (prof. Bronisław Baczko, dr Krzysztof Romian), historycy życia gospodarczego (prof. Witold Kula, dr Jerzy Jedlicki), historycy myśli estetycznej (prof. Stefan Morawski). Fakt charakterystyczny: wielu wypowiadających się zabierało głos w sprawach nie związanych bezpośrednio z dyscypliną, jaką reprezentują (np. historycy literatury dominowali w dyskusji po referacie poświęconym kwestiom filmu). Dla całości Konferencji miało to wielkie znaczenie, pokazywało nie tylko potrzebę tego rodzaju spotkań, umożliwiających wymianę opinii, stanowiło istotny element integracji środowiska humanistycznego, które ma tyle wspólnych problemów do rozwiązania, że tego rodzaju in-

terdyscyplinarna sesja tworzyła wprost niezwykłą okazję do wymiany myśli i doświadczeń. Właśnie integracja.

Od wielu lat mówią się o konieczności integracji nauk humanistycznych, chroniącej je przed zeskorupieniem i zasklepieniem każdej z dyscyplin w swojej szczegółowej problematyce. Otóż Konferencja tutaj relacjonowana była swoistym aktem integracyjnym, stała się praktyczną realizacją tego, co dotychczas było zazwyczaj przedmiotem tylko postulatów i rozważań teoretycznych. Był to jeden z istotniejszych aspektów omawianej Konferencji: jej rola nie wyczerpuje się zresztą na odbyciu kilku zebrań z referatami i dyskusjami, nie stanowi bowiem faktu zamkniętego, jest początkiem pewnego procesu, który nawet jeśli nie będzie miał konsekwencji organizacyjnych (tzn. jeśli nie nastąpią kolejne konferencje tego typu), będzie miał - co jest oczywiście najważniejsze - konsekwencje merytoryczne.

Integracja różnych dyscyplin nauk humanistycznych nie jest oczywiście kwestią zebrania ich przedstawicieli w jednej sali, nie jest także tylko kwestią ich ochoty do wspólnego dyskusowania. Jest przede wszystkim sprawą takiego wyboru problematyki, jaka mogłaby wszystkich interesować, jaka jest istotna zarówno dla historyka literatury jak historyka filozofii, zarówno dla muzykologa jak historyka sztuki. Problematyką taką, aktualną dla wszystkich dyscyplin są sprawy procesu historycznego. Jej wybór jako zasadniczego przedmiotu obrad stwarzał więc szczególnie korzystne warunki dla wspólnego dyskusowania i dopracowywania się wspólnego języka. Sprawy procesu historycznego okazały się czynnikiem szczególnie silnie wiążącym. Silnie wiążącym zarówno, gdy ma się na uwadze stosunki interdyscyplinarne, jak i wówczas, gdy chodzi o różne style myślenia i różne style badania wytworów humanistycznych. Współcześnie bowiem historyzm nie jest postulatem jakiegś jednej określonej szkoły badawczej (tak jak niegdyś wysuwanie jego problematyki na czoło stanowiło wyróżnik humanistyki o orientacji marksistowskiej), jest problemem, przed którym staje każdy, kto zajmuje się sztuką, literaturą, muzyką niezależnie od punktu widzenia, z jakiego to robi. Nie można bowiem pytać o dzieło artystyczne, nie stawiając problemu jego sytuacji hi-

storycznej, czyli tego, jak owa sytuacja wpływa na jego sens i jego strukturę. Innymi słowy: we współczesnej świadomości humanistycznej nie można poddawać analizie dzieła poza refleksją na temat procesu historycznego, w jakim ono uczestniczy.

Relacjonowana Konferencja przyniosła bardzo szerokie rozumienie procesu historycznego (wydaje się to - nawiasem mówiąc - jednym z jej największych sukcesów). Nie ograniczono się bowiem tylko do problemów, które zwykle się stawia, gdy ma się na uwadze refleksje nad procesem historycznym w dziedzinie literatury i sztuki, a więc tylko do teorii prądów literackich (temu poświęcone były referaty prof. prof. Janion i Markiewicza). Poddano analizie podstawowe dla wszelkich rozważań o procesie historycznym pojęcia tradycji oraz synchronii i diachronii. W kategoriach historycznych ujmowano także zjawiska, które zwykle dotąd rozpatrywano bez uwzględnienia problematyki procesu historycznego, a więc problemy konwencji artystycznych i gatunków literackich. W tej grupie referatów wielkie znaczenie miała rozprawa muzykologiczna Michała Bristigera, z dużą precyzją demonstrująca metody analizy historycznej rodzącej się formy muzycznej, wiele wnosząca do problemów stosunku zainteresowań genetycznych i strukturalnych w opisie dzieła sztuki. Referat ten, pomimo że bezpośrednio dotyczył szczegółowego problemu z dziejów muzyki, dawał np. historykowi literatury bardzo wiele do myślenia, nie tylko pokazywał, jak na innym terenie kształtują się pytania, które stają przed nim samym, ale także podsuwał mu nowe rozwiązania i nowe chwytły badawcze. W tym właśnie, o czym przykładowo mowa w związku z referatem Dr Bristigera, wyraża się sens Konferencji: przełamywanie barier pomiędzy spokrewnionymi dyscyplinami, przełamywanie barier przy podejmowaniu problematyki dla wszystkich tych dyscyplin kluczowej.

10. KONFERENCJA POŚWIĘCONA PROBLEMATYCE DAWNEGO TEATRU W POLSCE, GRUDZIEŃ 1965 R.

Konferencja należąca do zebrań staropolskich obejmuje następujące referaty: